

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.1.7>

KULTUROWE ASPEKTY FENOMENOLOGII WARTOŚCI KOMPETENCJI PRZYSZŁEGO SPECJALISTY W PROCESIE DOSKONALENIA ZAWODOWEGO

Larisa Gorenko

*kandydat sztuki, doktor filozofii (doktorat),
starszy pracownik naukowy, doskonały student pedagogiki Ukrainy,
profesor nadzwyczajny Katedry Muzyki i Sztuk Scenicznych
Borys Grinchenko Kijowski Uniwersytet Metropolitalny (Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-0613-6836
gorenkolarisa@gmail.com*

Adnotacja. W artykule zwrócono uwagę na kulturowe aspekty fenomenologii jako teoretycznej i metodologicznej podstawy kształtowania cennych kompetencji przyszłego specjalisty sztuk performatywnych w procesie doskonalenia zawodowego. Określono istotę i treść filozofii fenomenologii, jej konteksty programowe oraz motywy powstawania i rozwoju. Ujawniono główne postulaty kulturowe i zasady filozofii fenomenologicznej, a także rolę i miejsce metody fenomenologicznej w rozwoju współczesnych zagadnień pedagogicznych. Na podstawie doświadczeń prakseologicznych wskazano na uwarunkowania strukturotwórcze współczesnych form procesu edukacyjnego w systemie szkolnictwa wyższego artystycznego. Scharakteryzowano i podsumowano systematyczne powiązanie z państwową koncepcją polityki kulturalnej Ukrainy na początku XXI wieku, uzasadniono rolę wartościowych kompetencji przyszłego specjalisty sztuk performatywnych w kształtowaniu osobowości twórczej o najwyższym zorientowanym poziomie zawodowym, świadomość i samoświadomość, szacunek do samego siebie i poczucie własnej wartości.

Słowa kluczowe: fenomenologia edukacji artystycznej, osobowość twórcza, kompetencje wartościujące, kształcenie zawodowe, fenomenologia muzyczno-pedagogiczna, zasady poznania fenomenologicznego, wyższe szkolnictwo artystyczne, sztuki performatywne.

CULTURAL ASPECTS OF PHENOMENOLOGY VALUABLE COMPETENCES OF THE FUTURE SPECIALIST IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

Larisa Gorenko

*Candidate of Arts, Doctor of Philosophy (Ph.D), Senior Research Fellow,
Associate Professor of the Department of Music and Performing Arts,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-0613-6836
gorenkolarisa@gmail.com*

Abstract. The article highlights the cultural aspects of phenomenology as a theoretical and methodological basis for the formation of valuable competencies of a future performing arts specialist in the process of professional training. The essence and content of the philosophy of phenomenology, its programmatic contexts and motives of formation and development are defined. The main culturological postulates and principles of phenomenological philosophy are revealed, as well as the role and place of the phenomenological method in the development of modern pedagogical issues is outlined. On the basis of praxeological experience, the structure-forming determinants of modern forms of the educational process are highlighted. The systematic connection with the state concept of cultural policy in Ukraine at the beginning of the XXI century is characterized and summarized, the substantiated role of the value competencies of the future performing arts specialist in the formation of a creative personality of the highest oriented professional level, consciousness and self-awareness, self-respect and self-esteem.

Key words: phenomenology of art education, creative personality, value competencies, professional training, musical and pedagogical phenomenology, principles of phenomenological knowledge, higher art education, performing arts.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФЕНОМЕНОЛОГІЇ ЦІННІСНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Лариса Горенко

*кандидат мистецтвознавства, доктор філософії (Ph.D),
старший науковий співробітник, відмінник освіти України,
доцент кафедри музично-сценічного мистецтва*

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-0613-6836

gorenkolarisa@gmail.com

Анотація. У статті висвітлено культурологічні аспекти феноменології як теоретико-методичної основи формування ціннісних компетентностей майбутнього фахівця зі сценічного мистецтва в процесі професійної навчально-освітньої підготовки. Означено сутність і зміст філософії феноменології, її програмні контексти та мотиви становлення і розвитку. Розкриваються основні культурологічні постулати та принципи феноменологічної філософії, а також роль і місце феноменологічного методу у розвитку сучасної педагогічної проблематики. На засадах праксеологічного досвіду виділено структуроутворюючі детермінанти сучасних форм навчально-освітнього процесу в системі вищої мистецької освіти. Схарактеризовано й узагальнено системний зв'язок з державною концепцією культурної політики в Україні початку XXI ст., обґрунтована роль ціннісних компетентностей майбутнього фахівця зі сценічного мистецтва у формуванні творчої особистості найвищого орієнтованого професійного рівня, свідомості та самосвідомості, самоповаги й самооцінки.

Ключові слова: феноменологія мистецької освіти, творча особистість, ціннісні компетентності, професійна підготовка, музично-педагогічна феноменологія, принципи феноменологічного пізнання, вища мистецька освіта, сценічне мистецтво.

Вступ. Об'єктивність культурологічних аспектів феноменології в контексті ціннісних компетентностей майбутнього фахівця має пріоритетне значення у процесі професійної підготовки і праксеологічного (котарбінського) пізнання як сфери наукового пізнання, що синтезує дані різних наук людської діяльності з метою її ефективності. В умовах сьогодення вища мистецька професійна освіта в Україні застосовує інноваційний підхід, що ґрунтується на позиціях філософії дії, основою якої є класичні праці А. Еспінаса, Т. Котарбінського, Л. фон Мізеса, Є. Слуцького та багатьох інших. Зусиллями сучасних дослідників у професійній освіті формується т. зв. праксеологічна парадигма (І. Колеснікова, К. Курода, М. Сацков та інші). Пізнання як основа наукового дослідження є складним і вимагає концептуального підходу на основі теоретичного і методологічного підходів. Аналіз наукових праць свідчить, що поняття «методології» багатогранне, тому в наукових і літературних джерелах пояснюється по-різному. У зарубіжних наукових працях поняття «методології й методів дослідження» не розмежовуються. Вітчизняні науковці методологію розглядають як учення про наукові методи пізнання і як систему наукових принципів, на основі яких базується дослідження та проводиться вибір методів і прийомів дослідження (Богущий, 2008: 189–192; Олексюк, 2016: 4–7; Падалка, 2007: 8–10; Практиологія: 2002: 512). Термін «методологія» (*грец.* – сукупність методів) застосовується і використовується у проведенні наукових досліджень різного рівня і напрямків, галузей тощо. Традиційно методологічна проблематика інтердисциплінарності мистецької педагогіки розглядається в аспекті герменевтики, екзистенціалізму, неомізму та синергетики. Але, не достатньо висвітлено актуальність філософської та мистецько-педагогічної феноменології (сутність і зміст поняття), що на сьогодні є особливо пріоритетним. Частково заповнюють цю прогалину праці польського філософа Р. Інгардена, польського педагога В. Оконь («Новий педагогічний словник», 2004), директора Львівського науково-практичного центру Інституту професійно-технічної освіти НАПН України Гр. Васяновича, а також наукові розробки з педагогіки С. Качор, Т. Новицького та ін. (Васянович, 2015: 94–95; Окоп, 2004: 108).

Нова парадигма вищої мистецької освіти в Україні початку XXI століття потребує застосування феноменології як напряму філософсько-культурологічних досліджень структури теорії і практики, тріади «досвіду – свідомості – самосвідомості». Засновником цього руху на початку XX ст. став німецький філософ, засновник феноменології і джерела пізнання об'єктивних феноменів Едмунд Гуссерль (Едмунд Густав Альбрехт Гуссерль (нім. *Edmund Gustav Albrecht Husserl*; 1859–1938). Термін «феноменологія» походить від грецьких слів *phainomenon*, яке означає «те, що з'являється» і *logos* – вчення. У викладі Е.Г.Гуссерля феноменологія в основному розглядає та вивчає структури свідомості й явища, які в ній відбуваються. Філософія трактується автором як феноменологія – точна наука, яка належить до «всеоб'ємлющому единству сущого», яка має стати обґрунтуванням будь-якого наукового знання (Гуссерль, 1996: 70–78; Кошарний, 2002: 666). Як зазначав Едмунд Гуссерль феноменологія – це опис смислових структур свідомості і предметностей, які здійснюються у процесі «винесення за дужки» як факту існування буття предмета, так і психологічної діяльності спрямованої на неї свідомості. В результаті цього здійснення феноменологічного «епохе», («епохе» від грець. – стримання, самовладання), предметом дослідження феноменолога є свідомість в аспекті її інтенціональної (спрямованої) природи (Гуссерль, 2020: 167–175).

Феноменологія як дескриптивна наука (на основі принципу верогідності та феноменологічних редукцій) досліджує і вносить у систему апріорне до свідомості, програмує тим самим основні поняття наукам. Крім Едмунда Гуссерля феноменологію розвивали і критично доповнювали Мартін Гайдеггер (нім. *Martin Heidegger*), Моріс Мерло-Понті (фр. *Maurice Merleau-Ponty*) та інші – Поль Рікер (фр. *Paul Ricœur*), Еммануель Левінас (фр. *Emmanuel Lévinas*), Дітріх фон Гільдебранд (Дітріх Річард Альфред фон Гільдебранд) та інші. Так, Мартін Гайдеггер (нім. *Martin Heidegger*, 1889–1976) – німецький філософ-екзистенціаліст та феноменолог, один з найбільш впливових мислителів XX століття. Створив вчення про Буття (*Dasein*) в своїй найбільш відомій праці «Буття і час» (1927), а, також поняття *Gestell* у філософії техніки. Передусім, М.Гайдеггер зосереджував свою роботу також в сферах феноменології та герменевтики, один із засновників герменевтики та сучасної лінгвістичної філософії (Гайдеггер, 1998: 355–359; Гайдеггер, 2002: 458–463; Чабанна, 2011: 124). Поруч із Людвігом Йозефом Йоганном Вітгенштайном (нім. *Ludwig Josef Johann Wittgenstein*; 1889–1951) – австро-англійським філософом, одним із засновників аналітичної філософії і один з найяскравіших мислителів XX ст. – М.Гайдеггер здійснив мовну революцію (Вітгенштайн, 1995:245–259; Гайдеггер, 1998: 347–356; Галушко, 2014: 18).

Болонський процес в Україні, сучасні законодавчо-нормативні документи у сфері вищої мистецької освіти ставлять нові вимоги щодо якості професійної підготовки майбутнього фахівця, ініціюючи процеси формування його професійної компетентності, конкурентноздатності, готовності до практичного виконання фахової діяльності з відповідно ресурсним потенціалом. Саме цим завданням сприяє реалізація інноваційний педагогічних методів-підходів, одним з яких є праксеологічний. У дослідженнях Т. Котарбінського, М. Сацкова, Є. Слуцького та ін. праксеологія трактується як наукове знання про організацію успішної діяльності за допомогою навчання особистості з метою «свідомого вибору засобів, прийомів і методів роботи, що забезпечують найкращі результати, активізують творчість, сприяють формування раціональної системи внутрішніх спонук та активної перетворюючої діяльності» (Полішук, 2014: 149–150).

Метою статті є обґрунтування та узагальнення культурологічних теоретико-методичних аспектів формування ціннісних компетентностей майбутнього фахівця у процесі професійної навчально-освітньої підготовки та висвітлення ключових чинників самоідентифікації творчої особистості. На засадах праксеологічного методу-підходу постає окреслення структурно утворювальних детермінант сучасних форм навчально-освітнього процесу в царині сучасних мистецьких технологій. Важливим постає актуальність узагальнення системного зв'язку з державною концепцією культурної політики в Україні початку XXI ст., обґрунтування ролі ціннісних компетентностей майбутнього фахівця у формуванні творчої особистості найвищого орієнтованого професійного рівня, свідомості та самосвідомості, самоповаги та самооцінки.

Матеріали і методи дослідження. Обґрунтовуючи актуальність теми, пріоритетом постає методологія, що сформувала відповідний науково-теоретичний інструментарій, тому характеризується теоретико-методологічним і тематичним категоріально-понятійним апаратом гуманітарного спрямування. Передусім, методологія наукового дослідження вивчає засоби й методи пізнання. Вона включає фундаментальні, загальнонаукові принципи, які є її основою: конкретно-наукові принципи й систему конкретних методів, що застосовуються для виконання конкретних завдань відповідного дослідження. Найважливішими для методології як гуманітарної, так і економічної науки є визначення завдання або проблеми, об'єкта і предмета дослідження, перевірка істинності результатів, а також виділення новизни дослідження та подальших перспектив його розвитку. Слід зазначити, що методологія не зводиться до простих об'єднань ні окремих, ні загальних методів дослідження. Вона визначає можливість використання різних методів у процесі наукового пізнання (Gorenko, 2020: 68–71; Motyl, 1985: 32–44).

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема підготовки фахівців в умовах сьогодення є актуальною, її розглядали в історичному (А. Мартинюк, І. Павлик, Л. Костенко, А. Кречківський, Л. Сверлюк та ін.), педагогічному (А. Болгарський, Л. Коваль, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Я. Сверлюк, Т. Смирнова, О. Щолокова та ін.), культурологічному (В. Бітаєв, Ю. Богущкий, С. Віткалов, Л. Горенко, А. Шейко, Л. Шкляр, Л. Лабінцева, О. Стахевич та ін.), психологічному (Л. Бочкарьов, Е. Назайкінський, С. Науменко та ін.) аспектах. У сучасних соціально-економічних умовах ефективно діє фахівець, який реагує на нові соціальні очікування, мобільний, здатний до творчого зростання і професійного самовдосконалення, до оновлення своїх знань, збагачення професійної теорії і практики, вміє користуватися медіа- та сучасними інформаційними технологіями. На важливості формування медіаосвітньої та інформаційної грамотності у студентів наголошують у своїх працях Н. Ковальова, Х. Лау, Є. Мурюкіна, А. Новікова, Н. Рижих, Ж. Таланова, А. Федорова, С. Фейлітцен, А. Харт, Н. Шубенко та інші. Медіаосвіта володіє специфічними педагогічними технологіями, які дали можливість використати інформаційно-інноваційні технології в процесі професійної підготовки, для формування ціннісних компетентностей студентів сценічного мистецтва.

На сучасному етапі в Україні коло досліджень, присвячених проблемі структури та змісту ціннісних компетентностей, не достатньо поглиблено в контексті культурологічних аспектів феноменології мистецької освіти. Значний внесок у розробку ціннісних компетентностей зробив В. Луговий (Луговий, 2009: 394–399). На думку багатьох сучасних учених і практиків, цінності визначають сутність освіти, а також виховання людини (Богущкий, 2008: 192–195; Горенко, 2022: 210–212). Саме цінності й формування ціннісного ставлення до світу та своєї особистості в ньому є основою змісту і спрямованістю виховання у працях В. Караківського, О.Олексюк, З. Равкіна, В. Шадрикова, Н. Щуркової та багатьох інших науковців. Водночас, категорія «цінність» стала предметом наукових зацікавлень в останній третині минулого століття і розглядалась

у різних аспектах: філософії (С. Анісимов, В. Василенко, А. Здравомислов, М. Каган, Д. Леонтєв, Н. Розов, В. Тугаринов та ін.), психології (В. Асєєв, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе та ін.), соціально-педагогічних дослідженнях (Т. Ахаян, А. Кир'якова, М. Казакіна, Ю. Пелех, М. Яницький та ін.), культурології (О. Берегова, В. Бітаєв, Ю. Богуцький, Л. Горенко, В. Шейко, О. Яковлев та ін.), театрознавстві (В. Корнієнко, Ю. Станішевський, О. Щербатюк та ін.), мистецтвознавстві (Л. Горенко, І. Ляшенко, В. Шульгіна та ін.).

Основна частина. Культурологічні аспекти феноменології у професійній підготовці майбутнього фахівця включають т. зв. холізм або голізм (грец. ὅλος holos – цілий, цілісність, цільність, увесь) – «філософію цілісності» – напрям у сучасній західноєвропейській філософії, який розглядає цілісність світу як наслідок творчої еволюції, що спрямовується нематеріальним і непізнаним «фактором цілісності» (Туфтул, 2014: 381–382; Холізм, 2002: 700). Поняття холізму вперше застосував Ян Крістіан Смутс (афр. *Jan Christian Smuts*, 1870–1950) – військовий і державний діяч Південної Африки та Британської Співдружності, воєначальник і філософ у своїй книзі «Еволюція особистості» (1926). Але як наукове вчення холізм вперше започаткував Джон Скотт Холдейн (англ. *John Scott Haldane*; 1860–1936) – шотландський фізіолог, член Лондонського королівського товариства (1897), іноземний член Національної академії наук США (1935). Основні концептуальні положення наукового вчення холізму Джон Холдейн виклав у своїй книзі «Філософські основи біології» (*The Philosophical Basis of Biology*, 1931 р.). Серед сучасних українських вчених, які поглиблюють сутність холізму – праці Михайла Григоровича Тофтула (1931–2017), доцента Житомирського національного агроєкологічного університету (Тофтул, 2014: 381–382). Також найбільшої уваги викликає наступний етап логічного кола і холізму – те, що особливо відзначає викладач Австралійського національного університету та Нью-Йоркському університеті Девід Джон Чалмерс (англ. *David John Chalmers*, нар. 1966) щодо соціально-політичної науки і політики, подібно до фактів і цінностей в галузі освіти і культури. Саме теоретичний холізм Джон Чалмерс застосовує як методологічний підхід, відповідно до якого ціле онтологічно або логічно є первинним і має пріоритет над своїми частинами (Леонов, 2014: 219–225; Чалмерс, 2013: 125–134).

Теоретичні дефініції культурологічного аспекту феноменології пов'язані з поняттям «теорія». Американський філософ, політолог і соціолог італійського походження, один з лідерів «флорентійської школи» політичних досліджень, професор Колумбійського університету у Нью-Йорку, почесний доктор університетів Генуї, Джорджтауна, Гвадалахари, Буенос-Айреса, Бухареста, лауреат премії принца Астурійського в галузі соціальних наук – Джованні Сарторі (італ. *Giovanni Sartori*, 1924–2017), автор книги «Переглядаючи теорію демократії» (1987 р.) визначає теорію її як «сукупність взаємопов'язаних загальних тверджень, які мають пояснювальну силу». Так, Джованні Сарторі доповнив і розширив ідеї Аллана Девіда Блума (англ. *Allan David Bloom*; 1930–1992) – американського філософа, політолога, доктора, професора Чикагського університету, автора книга «The Closing of the American Mind» (1987 р.); Юргена Габермаса (нім. *Jürgen Habermas*; нар. 1929) – німецького філософа і соціолога, представника нової генерації «франкфуртської школи». Відомий роботами із соціальної філософії, що стосуються комунікативної дії, дискурсу та раціональності, що стали новою основою для критичної теорії. Для Ю. Габермаса основою суспільства є комунікативні інтеракції, в яких висувуються та відкидаються раціональні аргументи, автор монографії «*Philosophische Anthropologie* («Філософська антропологія», 1958 р.). Також Джованні Сарторі доповнив концептуальні ідеї Ніла Постмана (англ. *Neil Postman*, 1931–2003) – американського письменника і педагога, теоретика медіа і критика культури, доктора педагогічних наук, професора Нью-Йоркського університету, автора понад 80 праць (як наприклад, «*Technopoly: здача Культури Технологіям*», 1992).

Американський соціолог, професор Гарвардського університету, президент Американської соціологічної асоціації, автор соціальної теорії обміну (*exchange theory*), член Національної академії наук США Джордж Каспер Хоманс (англ. *George Casper Homans* або *Джордж Каспар Хоманс*; 1910–1989) стверджує, що теорія складається з груп дедуктивних систем. Дефініція «теорія» норвезького соціолога, математика, засновника дисципліни «дослідження миру та конфліктів», один із засновників Інституту дослідження миру Осло (англ. *The Peace Research Institute Oslo*), лауреат премії «За правильний спосіб життя» (Альтернативної Нобелівської премії) – Йогана Гальтунга (норв. *Johann Galtung*, 1930–2024) тлумачиться найбільш формально: «Теорія є структурою, яка включає наступні компоненти: множинність гіпотез; «імплікацію» або «дедукцію». Термінологія відмінна, але всі три визначення охоплюють розуміння теорії як численних логічних взаємопов'язаних висловів, мета яких – пояснення і тлумачення. Теорії найбільш загальні, середнього рівня і саме конкретні відмінні не ступенем логічної когерентності або структурою пояснення, а ступінь спільно отриманих в цих межах пояснень.

Важливим постає питання структури теорій і як вони пояснюють це. Так, британсько-австралійський філософ та учений, почесний професор історії філософії і науки в Університеті Сіднею, член Австралійської гуманітарної академії (з 1992 р.), член Королівського товариства Південного Уельса (з 2016 р.), член Королівського історичного товариства (з 2016 р.) – Стивен Гаукрогер (англ. *Steven Gaukroger*, нар. 1950 р.) підкреслює на взаємопов'язані в рівній мірі суттєві частини, на які можливо розчленити (роз'єднати, розподілити) теорію. Структури прояснення, по концепції Стивена Гаукрогера, складаються з таких чинників: онтології, тобто тих первинних сутностей, в межах яких можуть бути подані пояснення в даному дискурсі, або ж того, що вчені називають «аксіомами», «принципами» або «допущеннями»; «галузі підтвердження», які є множинністю явищ, здатних підтвердити або заперечити істинні пояснення; системи понять, які пов'язують онтологію дискурсу з її сферою підтвердження, тому є специфічними для даного дискурсу; структури доказів, які обмежують логічні й нелогічні вислови у даному дискурсі.

Онтологіями є інтуїтивне прийняття теоретичної думки, що формує т. зв. «тверде ядро» теорії, відповідно англійського філософа науки угорського походження, професора Лондонської школи економіки і політичних наук Імре Лакатоша (угор. *Lakatos Imre*, 1922–1974). Їх неможливо довести, вони не істинні чи фальшиві, логічні чи нелогічні: вони лише приймаються аксіоматично. Як наприклад, постулат про паралелі в евклідовій геометрії є типовим прикладом такого недоведеного твердження. Аналогічним твердженням у політичній науці може бути те, що люди взагалі егоїстичні, альтруїстичні, раціональні, ірраціональні тощо. На думку Імре Лакатоша твердження, які складають онтологію, не повинні бути довільною формою. Головна праця Імре Лакатоша «Методологія дослідницьких програм», де автор запропонував альтернативну поглядом Томаса Семюела Куна концепцію і вимоги до «науково-дослідних програм». Томас Семюел Кун (англ. *Thomas Samuel Kuhn*; 1922–1996) – відомий американський філософ і історик науки, один із лідерів сучасної постпозитивістської філософії науки (Kuhn, 1961: 163–175; Kuhn, 1963: 355–463). На відміну від логічного позитивізму, що займався аналізом формально-логічних структур наукових теорій, Т.С.Кун одним із перших у західній філософії акцентував значення історії природознавства як єдиного джерела справжньої філософії науки (Kuhn, 1961: 179–184; Kuhn, 1963: 347–348).

Навпроти, на думку австрійського і британського філософа, логіка і соціолога, одного з найвпливовіших філософів науки ХХ ст., основоположника філософської концепції критичного раціоналізму, професора Лондонської школи економіки і політичних наук, автора і представника школи «критичного раціоналізму» – спроби конструктивного теоретичного подолання логічного позитивізму Карла Раймунда Поппера (англ. *Sir Karl Raimund Popper*, 1902–1994), система аксіом має бути вільною від протиріч, аксіоми мають бути незалежними, тобто будь-яка з них не повинна бути висхідною із попередньої, а також необхідними і достатніми для дедукції всіх тверджень аксіоматизована теорія (Sir Karl Raimund Popper, 1997: 377–382). Головна теза Карла Поппера це: «Я могу ошибаться, а вы можете быть правы, сделаем усилие, и мы, возможно, приблизимся к истине». Його основні праці: «Логіка наукового дослідження» (1935), «Відкрите суспільство та його вороги» (1945), «Злиденність історизму» (1945), «Припущення і спростування» (1963), «Об’єктивне знання. Еволюційний підхід» (1972), «Автобіографія (Пошуку немає кінця)» (1974), «Відповідь моїм критикам» (1974), «Особистість та її мозок» (співавтор: Дж. Екклстоун, 1977), «Реалізм і ціль науки» (1983) та ін. Важливим складником теорій є поняття і сфери застосування, в межах якої теорія буде працювати. Джованні Сарторі визначає поняття як «основну одиницю мислення». Також Карл Поппер погоджується з цим, що «поняття – це не мовні конструкції чи класифікації, а абстрактні сутності, які позначаються символізуючими термінами або мовним висловом. Поняття виділяє «абстрактну властивість», яка характерна одним об’єктам та відсутня в інших (Sir Karl Raimund Popper, 1997: 383–395).

Не менш важливим також є і взаємозв’язок галузі емпіричного підтвердження з теоретичними поняттями. Концептуальна структура теорії визначає ті факти, які у межах даної теорії розглядаються як релевантні, та елімінують інші, розглядаю їх як не-факти. Таким чином, теорія просіює та відбирає факти, розглядаючи їх у якості важливих (значимих), і цей процес визначається її понятійною основою. Твердження Стівена Гаукрогера про те, що фізичне явище постає як таке, що служить рефреном поняття, яке уточнює сутність фізичного явища, при цьому точно засвідчує тісний взаємозв’язок понять та емпіричної реальності. Також структура доведень та обґрунтувань поєднує елементи теорії в когерентне та осмислене ціле, наповнюючи його внутрішньою узгодженістю та визначаючи, на думку Стівена Гаукрогера, які форми висновків допустимі та за яких умов. Така структура дає обмеження на формальні взаємозв’язки понять у дискурсі та, передусім, на твердження, які фіксуються в межах цього дискурсу. Найбільш важливим постає те, що структури доведень та обґрунтувань уточнюють т. зв. «початкові умови», які мають бути поставлені (задані) в теорії, щоб теорія могла бути верифікована. Без позначення цих умов теорія не може бути надійно прив’язана до емпіричної сфери, для пояснення якої вона створювалася.

У процесі розгляду основних елементів теоретичної думки, фокус уваги спрямований на них особливо посилено і не випадково. Навпаки, якщо теорія логічно побудована, то її елементи будуть органічно поєднуватися та взаємодіяти, оскільки вони ретельно підбиралися, уточнювалися і підлаштовувалися один до одного. Але, на жаль, навіть найточніша теорія будується довільно, то це пояснює авторський намір гарантувати про досягнення реальної мети. На думку, Йогана Гальтунга (як заперечення попперовському критерію фальсифікування), чим краще теорія, тим важче її заперечити.

Американський вчений Томас Артур Спрагенс (англ. *Thomas Arthur Spragens*) доводить цю тезу до логічного завершення, говорячи про не ліквідоване «логічне коло у людському мисленні», зменшення впливу якого можливо лише обмеженням дослідження через конкретні питання і заперечення залежності цих питань від первинних постулатів. Дійсно, Томас Спрагенс вважає, що оскільки епістемологія внутрішньо рефлексивна – тобто вона є мисленням «про себе» до безкінечного регресу, – вона може в кінцевому висновку ґрунтуватися лише на самовизначеному логічному колу, що буде «парадоксальним», або на твердженні про особистісну достовірність, яке буде догматичним. Інших альтернатив не існує. Хоча Томас Спрагенс пропонує, щоб вибір між двома цими фундаментальними парадигмами ґрунтувався на особистій перевазі, тому він воліє першу парадигму як самовизначений парадокс, оскільки вона охоплює визнання власної умовності. На думку відомого американського соціолога ХХ ст., одного із засновників школи структурно-функціонального аналізу Роберта Кінга Мертона (англ. *Meyer Robert Schkolnick*, 1910–2003) цей спосіб виправдовування знання схожий на спробу барона Мюнхгаузена витягнути себе за волосся з болота.

Визнання справедливості тези Т.Спрагенса про логічне коло або те, що американський філософ і логік, представник аналітичної школи філософії, доктор філософії, професор Гарвардського університету, співпрацював з членами Віденського гуртка – Віллард Ван Орман Квайн (Уіллард Ван Орман Куайн; англ. *Willard Van Orman Quine*, 1908–2000) називає «холізмом», тягне за собою визнання декількох важливих епістемологічних наслідків (Куайн, 2002: 350–367). *По-перше*, істинність та зміст теоретичних тверджень можливі лише в контексті окремої теорії. Оскільки ми не здатні сприймати світ інакше як через посередництво певних мисленевих процесів, тому істина і зміст є іманентними характеристиками теоретичного пізнання, тому самі по собі не можуть розглядатися як онтологічно реальні. *По-друге*, оскільки значення конкретних понять визначається теоретичною структурою, складником яких вони є, тому поняття ніколи не мають єдиного сутнісного смислу. Передусім В.О. Квайн та його колега і послідовник Гіларі Патнем (англ. *Hilary Whitehall Putnam*; 1926–2016) – американський філософ і науковець, який був центральною фігурою в аналітичній філософії після 1960-х, особливо в царині філософії свідомості, філософії мови, філософії математики, філософії науки, навіть стверджують, що не існує об'єктивної основи, яка дозволяє однозначно вирішити питання про точність смислу конкретного висловлення (Куайн, 2002: 459–462). *По-третє*, оскільки переклад завжди включає неоднозначність, тому відсутня впевненість в об'єктивності зовнішнього світу, не існує достатньо філософських важелів для твердження, що спостереження явища дійсно існує. Тобто, факти, які ми інтерпретуємо як емпіричне підтвердження або заперечення теорії, є такими і можуть виконати свою функцію тільки тому, що вони офіційно визнаються даною теорією. При цьому важливо пам'ятати про дані, які входять потенційно до емпірично значимих численних фактів, набувають статусу фактуальності не за індивідуальними ознаками, а на основі інтерсуб'єктивного консенсуса, який формується шляхом взаємодії між визнаною науковою спільнотою теоретичними конструкціями та об'єктивним світом. *По-четверте*, оскільки факти прив'язані і взаємодіють з теоретичними схемами, включаючи їх підґрунтя, межа «факт – цінність» неминуче стає достатньо розмитою, і як наслідок нормативні вислови автоматично перетворюються у складник теоретизування в соціальних і гуманітарних науках.

Як підкреслює сучасний американський історик і політолог, письменник і поет, перекладач і художник-живописець, професор політології Ратгерського університету (США) Олександр Джон Мотиль (англ. *Alexander Djon Motyl*, нар. 1953 р., українець) – «не існує логічної необхідності, яка зобов'язує прийняти вищезазначені постулати, але можливо отримати додаткові методологічні наслідки» (Мотиль, 2009: 145–152; Motyl, 2009: 110–115; Motyl, 2010: 57–59). Найменш дискусійне із цих тез стосується проблеми співвідношення пояснення та інтерпретації. Так, прихильники пояснювального підходу, часто оцінюючого як емпірицистський, позитивістський і стверджують, що соціальні науки мають користуватися методами природничих наук. Водночас прихильники інтерпретаційного підходу не заперечують, що природничі науки є у методологічному плані зразком для соціальних наук. Пояснювальний підхід при вивченні конкретних подій орієнтований на те, щоб виділити обмежену кількість щодо легко реєструючих параметрів, які нерідко відволікають від багатьох історичних і географічних умов, при цьому впливаючи на них або ж від еволюції цих параметрів. У межах інтерпретаційного підходу, на противагу, фокусується увага на конкретних подіях, тому дослідник прагне зрозуміти поведінку учасників соціальних процесів, максимально враховуючи багаточисленні чинники, які визначають життя даного суспільства. Як відомо, саме Йоган Гальтунг відзначає відмінність між двома цими ідеальними типами, стверджуючи, що будь-які пояснення мають відношення до просторового, а інтерпретація – з часовим підходами. Холізм руйнує чіткі кордони між цими двома підходами. Так, наближуючи суб'єктивні відчуття та об'єктивні факти, він знімає претензії позитивізму на статус класичної науки, так само як і позиції прихильників інтерпретаційного підходу досягти істинного *Verstehen* (розуміння) теоретичних систем, які належать до різних культур і створених на конкретних національних традиціях. У цьому розумінні, спроба американського бізнес-фінансиста, 54-го Міністра фінансів США, близький товариш президента Гаррі Трумена – Джона Уеслі Снайдера (англ. *John Wesley Snyder*, 1895–1985) примирити обидва ці підходи, викликає захоплення, але принадлива для критики, оскільки спирається на припущення, що вони суттєво різні. До цієї думки наближені В.Куайн, П.Рот, Т.Спрагенс, а також австралійський філософ, засновник Асоціації наукового дослідження свідомості, автор монографії «*The Conscious Mind*» (1996), яку британським тижневиком «*The Sunday Times*» визнано як «найкращою науковою монографією року», викладач Австралійського національного університету та Нью-Йоркському університеті Девід Джон Чалмерс (англ. *David John Chalmers*, нар. 1966), який доводить, що пояснення та інтерпретація не лише взаємодоповнюючі, але є проявом двох сторін однієї концепції: «Теорія в соціальних науках не є лише формальною моделлю по аналогії з природничими науками або ж системою розуміння та інтерпретації. Соціальні науки є ареною взаємодії та зближення пояснень та інтерпретації». Саме такі інтерпретаційні системи поєднують елементи природничих наук з інтерпретуючими історичними методами та цілісними підходами таким чином, що безперечно примирюють позиції прихильників пояснення і тих, хто дотримується, воліє інтерпретації.

У певній мірі проблеми і програми політичної науки є політичними проблемами і програмами, що не можливо заперечити. Природньо, як наголошує Томас Спрагенс, що політична наука і політика ідентичні: «Передусім різниця у думках та діях іноді може зтиратися, але вірним постає приналежність (причетність) теоретичної парадигми у пошуках істини – це кардинально різні підходи – це не прихильність до політичної програми, орієнтованої на конкретні політичні цілі». Хоча «політична наука має відношення до політичної дії» і «люди діють на основі своєї віри в тій чи іншій структурі навколишнього світу», важливо враховувати,

що жодна конкретно політична дія не може вимагати легітимації з боку політичної науки, по-перше, з причини неліквідованого елементу умовності в науковому знанні, а по-друге, з причини принципової відмінності між тлумаченням події та тлумаченням нормативного компоненту істини. Враховуючи парадокс Карла Маннгейма (нім. *Karl Mannheim*, угор. *Mannheim Karoly*; 1893–1947) – німецького і британського філософа, одного із засновників соціології знання (відомі праці «Ідеологія та утопія», 1929; «Діагноз нашого часу», 1958) стверджував, що «не можливо побудувати теорії (хоча вони є ідеологічними, на його думку) таким чином, щоб існувала відмінність між теоретичними конструкціями, які наповнені реаліями політики і політичними програмами (Мангайм, 2008: 289–295).

Безперечно, що теоретичний холізм і конвенціональний аспект теоретичних понять потребують визнати, що теоретичний плюралізм або «теоретичний анархізм» – цей термін використовує австрійсько-американський методолог науки, філософ, професор Каліфорнійського університету в Берклі – Пол (Пауль) Карл Фейєрабенд (нім. *Paul Karl Fejerabend*; 1924–1994) логічно застосовувати соціальними і гуманітарними науками, передусім, педагогікою і культурологією. Інакше говорячи, множинність конкуруючих теорій реальності – це норма, а не аномалія, яка викликана пастками суспільствознавців. Не існує єдиної істинної теорії – таку позицію Джон Чалмерс називає «тоталітарним мисленням». Але варто визнати, що не існують внутрішні теоретичні засади для прийняття чи неприйняття, розробки чи відмова від розробки саме цієї, а не іншої теоретичної схеми (Тофтул, 2014: 381–382). Вибір завжди залишається за нами, тому, щоб зробити цей крок, заснований на вірі, а саме: вибір теорій, інтерпретуючих схем, теоретичних дискурсів та ін. – залежить від нас на основі ціннісних орієнтацій, політичних переконань, дослідницьких інтересів та інституціональних переваг.

Теоретичний плюралізм або теоретичний анархізм (що у даному випадку ідентичні), не тотожні до анархії і тотального релятивізму. Існує важливий критерій, який дозволяє відрізнити найкращі теорії від інших, тому не кожна теоретична система заслуговує уваги фахівців. *Перший*, найбільш важливий критерій – це внутрішня погодженість різних складників теорії. Так, можливо аналізувати основні поняття і аксіоми з точки зору відсутності у них протиріч, а також ясності та економності. Також важливим постає питання щодо ступеня узгодження онтології, теоретичного поняття і сфери емпіричної верифікації, як це має бути у випадку якісно побудованих теорій. *Другий* критерій для оцінки теорії – це їх здатність дійсно пояснювати те, на що вони претендують. Безперечно, що теорію, яка витримала перевірку, варто залишити, а ті теорії, які не витримують – відкинути взагалі. Але постає питання як здійснити процедуру фальсифікації (верифікації) теорій? Багато фахівців вважають, що вони напряму співвідносять теорії з об'єктивними подіями – такий підхід має бути заперечений, оскільки протирічить вищезазначеному розумінню сутності події. Особливої уваги заслуговує аргументація чесько-американського філософа науки, представника логічного позитивізму, автор концепції т. зв. «контекстуального натуралізму» (праці «Введення в логіку і науковий метод» – *An introduction to logic and scientific method*, 1934; «Логіка без метафізики» – *Logic without metaphysics*, 1956; «Структура науки» – *The Structure of Science*, 1961) Ернеста Нагеля (англ. *Ernest Nagel*; 1901–1985) та Карла Поппера, які вважають, що «базові судження» або «експериментальні закони», які описують реальність, виводяться з інших загальноприйнятих теорій і, будучи по суті конвенціями, можуть застосовуватися в якості одиниць виміру (Нагель, 2002: 404). За висновком Йогана Гальтунга, який схильний до індуктивізму, «важко фальсифікувати теорію, навіть якщо це просто, відповідно до правила *modus tollens*, що є сутністю схеми Нагеля–Поппера.

Складність, багатогранність, міждисциплінарний та інтегративний статус визначеного завдання – удосконалити навчальний процес із професійної підготовки фахівців сценічного мистецтва у вищих навчальних закладах відповідно до визначеної структури ціннісних компетентностей творчої особистості, яка поділяється на чотири групи: естетичну, інтелектуально-пізнавальну, морально-етичну та навчально-виховну, – також вимагає певної методики дослідження. Методика – це вчення про особливості застосування окремого методу чи системи методів, методів-підходів. Водночас, вибір методів дослідження визначається об'єктивним характером матеріалу, умовами й метою конкретного дослідження. Отже, методологія – це генеральний шлях пізнання, а провідні методи визначають, яким шляхом здійснювати дослідження чи вивчення об'єкта пізнання (Кабриль, 2010: 255–259; Масол, 2007: 23–24; Овчарук, 2004: 8–12).

Результати та їх обговорення. Для виконання поставлених завдань і досягнення мети дослідження щодо формування ціннісних компетентностей майбутнього фахівця сценічного мистецтва у процесі професійної підготовки потрібно обрати «систему координат» на різних рівнях методологічної науки та співвідносі з ними методи-підходи наукового пізнання (Олексюк, 2016: 4–7; Щолокова, 2007: 12–14). Важливо також провести об'єктивний аналіз предмета дослідження і пояснити його з позицій сучасної науки стало можливим завдяки застосуванню загальнонаукових і конкретно наукових методів наукового пізнання, законів і правил логіки, використанню традиційних і нових методів дослідження, технологій і методик. Оскільки вирішальне значення для діяльності майбутнього фахівця в процесі професійної підготовки мають два фактори – мобільно застосовувати наявні ціннісні знання та вміння оперувати ними в професійній діяльності, застосовуючи інноваційні технології, спочатку необхідно було визначитися з адекватними в умовах інформаційного суспільства методологією та методами для вивчення проблеми формування ціннісних компетентностей майбутнього фахівця у процесі професійної навчально-освітньої підготовки засобами медіаосвітніх і мультимедійних технологій, урахувавши сучасні наукові погляди на методологію наукового пізнання (Горенко, 2022: 210–212; Шрамко, 2007: 28–30).

Загальнофілософською базою дослідження має стати діалектичний метод у поєднанні з методологією міждисциплінарного комплексного дослідження. Такий вибір зумовлено суттю цього методу, який не підміняє конкретні наукові методи окремих наук і служить світоглядним підґрунтям і знаряддям пізнання на всіх етапах дослідження (Gorenko, 2022: 231–233; Тофтул, 2014: 381–382). Услід за науковцями, які визнають досвід і факти за основу пізнання дійсності, а практику – за критерій істинності теорії, необхідно використати логічні підходи, виявити та обґрунтувати причинно-наслідкові зв'язки подій, установити їх зумовленість суперечностями між формою та змістом, спіралеподібною формою розвитку, еволюційного і цивілізаційного генезису, а також забезпечити об'єктивність відповідного оцінювання.

Розглядаючи також специфіку праксеологічного методу-підходу в ефективності навчального процесу та підвищенні життєдіяльності особистості, необхідно трактувати праксеологію як науку, що досліджує норми, правила, структуру і закономірності організації ефективної діяльності на всіх етапах, спрямовану на вирішення основних завдань: 1) виявлення факторів та умов, що сприяють підвищити ефективність діяльності особистості майбутнього фахівця; 2) реалізація завдань соціально-діяльничої адаптації та активної зміни середовища особистості майбутнього фахівця; 3) зміни суб'єкта діяльності з метою актуалізації, саморегуляції, самовдосконалення; 4) органічне поєднання теорії і практичних дій суб'єктів діяльності. Основою праксеологічного підходу є категорії цінності й зміст, норми, цілі, дії та процедури, результати і корегування діяльності. Таким чином, потенціал праксеологічного підходу є потенціалом методологічного характеру, що ґрунтується на осмисленні й реалізації теоретичних концепцій, підходів, ідей шляхом їх інтерпретації та конкретизації, що уможливило концептуальні зміни практики відповідно з новими цінностями праксеологічного підходу. Саме праксеологічний підхід дає змогу виявити ефективні способи орієнтації і вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців на забезпечення їх успішності в майбутній професійній діяльності; встановити зв'язок професійної підготовки фахівців з ефектами їх практичної професійної успішності; фіксувати й інтерпретувати праксеологічно значущі ефекти професійної підготовки на всіх етапах.

Об'єктивне оцінювання стану теоретичних і практичних досліджень, що стосуються підготовки майбутніх фахівців у сфері сценічного мистецтва, дозволило встановити суперечність між змістом освіти та методами, які застосовуються для її забезпечення, а також відсутність наукового обґрунтування переліку та структури ціннісних компетентностей, необхідних для здійснення професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасної України початку XXI століття. Це дало змогу усвідомити об'єктивну діалектику формування ціннісних компетентностей майбутніх фахівців сценічного мистецтва під впливом медіаосвітніх підходів і сформулювати теоретичну модель формування ціннісних компетентностей майбутнього фахівця сценічного мистецтва у процесі професійної підготовки в цьому аспекті (Кабриль, 2010: 255–257; Луговий, 2009: 395–399; Масол, 2007: 23–24). Виконання зазначених завдань стало можливим завдяки застосуванню закону відображення дійсності в мисленні та низки філософських категорій пізнання (аналіз і синтез; дедукція та індукція; узагальнення та порівняння; сходження від абстрактного до конкретного та навпаки).

За методологічну основу освіти в сучасному суспільстві рекомендовано обрати культурно-інформаційну теорію освіти в інформаційному суспільстві, запропоновану українським педагогом В. Луговим, та епістемологічно-історичний аналіз освітніх теорій, які гармонійно поєднуються з культурологічним підходом, орієнтованим на інтеріоризацію загальнолюдських цінностей (Луговий, 2009: 395–399). Такі ж пріоритети перебувають у центрі уваги медіаосвіти, яка поєднує сучасні освітні підходи з опануванням найновішими технологіями засобів масової інформації та комунікації, що є найціннішими для розвитку сценічного мистецтва та сценічної майстерності в умовах розвитку сучасного українського театру, телебачення та кіноіндустрії. На важливість формування медіаосвітньої та поліінформаційної авторитетності, об'єктивної грамотності у студентів, їх підготовки до впровадження нових інформаційних технологій наголошують у своїх працях Н. Ковальова, Х. Лау, Є. Мурюкіна, А. Новікова, Г. Онкович, Н. Рижих, А. Федорова, С. Фейлітцен, А. Харт та ін. Медіаосвіта та мультимедійні освітні інновації володіють специфічними педагогічними технологіями, які надають можливість використати інформаційні технології в процесі фахової підготовки, для формування ціннісних компетентностей студентів сценічного мистецтва, сприяли розробленню авторських навчальних курсів відповідної тематики і напрямків. Так, при вивченні конкретної дисципліни студенти на лекційних, семінарських, практичних, лабораторних, індивідуальних заняттях вивчають необхідні комп'ютерні програми, в індивідуальній і самостійній формах самопідготовки закріплюють здобуті знання та набуті навички роботи з комп'ютерними програмами та зовнішніми комп'ютерними пристроями; ознайомлюються з навчально-методичною літературою та інструктивними матеріалами (Gorenko, 2022: 231–232; Тофтул, 2014: 381–281).

Загалом слід визначити концептуальні засади розроблення спеціальної методики формування ціннісних компетентностей майбутніх фахівців сценічного мистецтва у процесі вивчення професійних дисциплін. Концептуальну основу методики становлять такі положення:

– ціннісні компетентності майбутнього фахівця сценічного мистецтва є системною інтегрованою якістю, що визначає здатність особистості до осмислення теоретичних і практичних знань, засвоєння основних їх закономірностей, виявляється через готовність до професійної діяльності з одночасною здатністю до самореалізації й постійного самовдосконалення;

– основою методики формування ціннісних компетентностей майбутнього фахівця сценічного мистецтва у процесі професійної підготовки виступає залучення до оцінювання здобутих знань і набутих умінь, навичок і подальших перспектив їх розвитку;

– діяльнісний характер формування ціннісних компетентностей майбутнього фахівця сценічного мистецтва забезпечується через спонукання до виявлення суб'єктивного ставлення до професійної діяльності в єдності з об'єктивним аналізом її специфіки та закономірностей.

Для досягнення поставленої мети та виконання окреслених завдань доцільно застосувати такі *методи*: 1) *аналіз, систематизація й узагальнення* філософської, соціологічної та психолого-педагогічної, театрознавчої та мистецтвознавчої літератури з метою з'ясування стану розробленості досліджуваної проблеми та уточнення понятійного апарату; 2) *моделювання* – для розроблення моделі формування ціннісних компетентностей майбутнього фахівця сценічного мистецтва у процесі вивчення навчальних дисциплін; 3) *анкетування, тестування, бесіди, спостереження, оцінювання, педагогічний експеримент* для метою діагностики ефективності формування ціннісних компетентностей у процесі професійної діяльності та перевірки педагогічних умов і методики; 4) *методи математичної статистики* – для математичної обробки результатів щодо здійснення кількісного та якісного аналізу отриманих даних; 5) *метод* сценічного відтворення образу й аналіз специфіки його індивідуальної інтерпретації.

Висновки. Слід зазначити, що застосування системного та цілісного підходів до теми дослідження дало змогу, з одного боку, урахувати вплив реалій зовнішнього середовища (запитів інформаційного суспільства, потреб професійної діяльності) та їх вимоги до сучасної освіти, а з другого – розчленувати педагогічну систему на окремі складники в умовах структури сучасної мистецької освіти, визначити важливість кожного з її компонентів (мети та змісту навчання, засобів діяльності викладача та студентів), виділити суттєві зв'язки, які існують між ними. Так виникає потреба обґрунтувати методичні засади формування ціннісних компетентностей майбутнього фахівця в галузі сценічного мистецтва, а саме:

– дотримання педагогічних та естетично-мистецьких принципів гуманізації, наочності, системності та послідовності, цілісності, єдності, активності та самостійності суб'єкта професійної діяльності, які дозволили організувати процес формування ціннісних компетентностей майбутнього професійного фахівця зі сценічного мистецтва, спрямовуючи його на цінності та взаємодію зі студентами на основі їх самовираження;

– поетапність у застосуванні методів, що сприяють формуванню ціннісних компетентностей (пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемні, пошукові, практичні та ін.).

Виконання поставлених завдань із формування ціннісних компетентностей майбутнього фахівця сценічного мистецтва в процесі професійної навчально-освітньої підготовки стало можливим завдяки комплексному науково обґрунтованому підходу та поетапній організації процесу дослідження на основі вивчення й узагальнення науково-методичної літератури, аналізу науково-педагогічних праць, опанованих методів і методології наукових досліджень. У зв'язку з цим виникає потреба оновлення української освіти, яка в концепції модернізації визначається як відповідність сучасним життєвим потребам розвитку країни. З педагогічного боку – це орієнтація освіти не тільки на засвоєння певних знань, а й на розвиток цінностей особистості, її пізнавальних і творчих здібностей, формування нової системи універсальних знань, умінь, навичок, а також досвіду самостійної діяльності та особистої відповідальності, тобто на формування сучасних ключових видів компетентності, серед них і ціннісних, як основи життєдіяльності майбутнього фахівця. Саме тому сучасне суспільство зацікавлене у формуванні в системі вищих навчальних закладів сучасної України висококваліфікованого фахівця, здатного до успішної соціалізації та світової інтеграції, який володіє високим рівнем розвитку ціннісних компетентностей, відповідає вимогам сучасної інтелектуально-духовної особистості в умовах постмодерного інформаційно-квантового суспільства XXI століття.

Список використаних джерел:

1. Богуцький Ю.П. Основні дилеми логіко-філософської рефлексії еволюції культури та ідея «онтології доцільності». У кн. : Богуцький Ю.П. Самоорганізація культури : онтологія, динаміка, перспективи: монографія. Інститут культурології АМУ. Київ : Веселка, 2008. С. 26–44 : іл.; Бібліоігр. : С. 185–197.
2. Васянович Гр. Феноменологічна філософія та її педагогічний контекст. *Освіта для сучасності = Edukacja dla współczesności*: зб. наук. пр. : у 2 т. / [Мін-во освіти і науки України, НАПН України, НПУ імені М.П. Драгоманова, Комітет педагогічних наук Польської академії наук, Наукове товариство «Польща–Україна», Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Асоц. ректорів пед. ун-тів Європи ; редкол. : В.Г. Кремень (голова), В. П. Андрущенко, Н. Г. Ничкало Ф. Шльосек (заст. голови) ; Л. Лук'янова, Л. Макаренко, О. Падалка та ін. (члени редколегії). Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. Т. 1. 662 с. ; С. 94–104.
3. Вітгенштайн Людвіг. *Tractatus Logico-Philosophicus. Філософські дослідження* / пер. Євгена Поповича. Київ : Основи, 1995. 345 с.
4. Гайдеггер М. Гельдерлін та сутність поезії. *Возняк Т. Тексти та переклади*. Х. : Фоліо, 1998. С. 345–363.
5. Гайдеггер Мартин. *Філософський енциклопедичний словник* / В.І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.
6. Галушко К.Ю. Гайдеггер (Heidegger) Мартін. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол. : В.А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2004. Т. 2 : Г–Д. С. 18. 518 с. : іл.
7. Горенко Л.І. Стратегічні пріоритети мистецької індустрії у сфері продюсування XXI століття. *Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій* : збірник наукових праць / ред. : А.М. Вергун та ін. Київ : КНУТД, 2022. С. 210–212.
8. Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія. *Сучасна зарубіжна філософія*. Течії та напрямки. Київ : Ваклер, 1996. С. 69–83.

9. Гусерль Е. Ідеї чистої феноменології і феноменологічної філософії : Книга перша. *Загальний вступ до чистої феноменології* : Гусерль Е. / пер. з нім. і коментарі В. Кебуладзе. Харків : Фоліо, 2020. 348 с.
10. Кабриль К.В. Компетентність та компетенція: сучасні підходи до сутності понять. *Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей* : зб. матеріалів VII педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О.П. Рудницької / за ред. О.М. Отич. Чернівці : Зелена Буковина, 2010. С. 253–260.
11. Кошарний С. Феноменологія. *Філософський енциклопедичний словник* / В.І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. С. 666. 742 с.
12. Куайн Віллард ван Орман. *Філософський енциклопедичний словник* / В.І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.
13. Леонов А.Ю. Філософія свідомості Девіда Чалмерса. *Актуальні проблеми духовності*. Кривий Ріг, 2014. Вип. 15. С. 216–237.
14. Луговий В.І. Ціннісні компетентності – невід'ємна складова підготовки фахівців з вищою освітою в умовах євроінтеграції. Київ : Вища освіта України, 2009. Додаток 4, Т. 1 (13). С. 393–401.
15. Мангайм Карл. Ідеологія та утопія / пер. з нім. Володимир Швед. Київ : Дух і літера. 2008, 370 с.
16. Масол Л.М. Класифікація компетентностей як результату загальної мистецької освіти. *Теоретичні та методичні засади неперервної мистецької освіти* : зб. матеріалів науково-методологічного семінару. Чернівці : Вид-во «Зелена Буковина», 2007. С. 23–24.
17. Нагель Ернест. *Філософський енциклопедичний словник* / В.І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. С. 404. 742 с.
18. Овчарук О.В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ : «К. І. С.», 2004. С. 6–15.
19. Олексюк О.М. Динаміка типів наукової раціональності в розвитку мистецької педагогіки. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі : науковий журнал* / Київ. ун-т імені Б. Грінченка; редкол. : Олексюк О.М. (наук. ред.), Хоружа Л.Л. (заст. наук. ред.), Бондаренко Л.А. (відп. секр.). Київ : Київ. ун-т Б. Грінченка, 2016. № 1. С. 3–8.
20. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва як напрям наукового пізнання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова* : збірник наукових праць. Вип. 4 (9). Київ : НПУ, 2007. С. 7–11. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти.
21. Поліщук В.А. Праксеологічний підхід як інноваційна основа вдосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : «Педагогіка, соціальна робота». Ужгород, 2014. Випуск 32. С. 148–150.
22. Праксеологія. *Філософський енциклопедичний словник* / В.І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. С. 512. 742 с.
23. Тофтун М.Г. Холізм. *Сучасний словник з етики*. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2014. С. 381–382.
24. Холізм (голізм). *Філософський енциклопедичний словник* / В.І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. С. 700. 742 с.
25. Шрамко О.І. Мистецька освіта і духовне відродження України. *Науковий вісник Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова* : збірник наукових праць. Вип. 4 (9). Київ : НПУ, 2007. С.28–31. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти
26. Щолокова О.П. Модернізація фахової мистецької освіти у контексті сучасних гуманістичних ідей. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова* : збірник наукових праць. Вип. 4 (9). Київ : НПУ, 2007. С. 11–15. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти.
27. Чабанна М. Гайдеггер Мартін. *Політична енциклопедія*. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. С. 124.
28. Чалмерс Д. Лицем до лица з проблемою свідомості. *Актуальні проблеми духовності*. Кривий Ріг, 2013. Вип. 14. С. 121–152. (пер. з англ. А.Ю. Леонова за науковою редакцією Я.В. Шрамка).
29. Gorenko L.I. Innovative technologies of modern media education in the conditions of European integration : theory, methodology, practice // VII Международная научно-практическая конференция «Dynamics of the development of world science» (18–20 марта 2020 года, Ванкувер, Канада) // Dynamics of the development of world science. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada, 2020. Pp. 67–75.
30. Kuhn T.S. The Function of Measurement in Modern Physical Science. *Isis* 52 (1961). pp. 161–193.
31. Kuhn T.S. The Function of Dogma in Scientific Research / A.C. Crombie (ed.), *Scientific Change (Symposium on the History of Science, University of Oxford, July 9–15, 1961)*, New York & London : Basic Books & Heineman, 1963. pp. 347–369.
32. Motyl A.J. Can Ukraine Have A History? *Problems of Post-Communism*. Vol. 57. 2010. Issue 3. pp. 55–61.
33. Motyl A.J. Viacheslav Lypyns'kyi and the Ideology and Politics of Ukrainian Monarchism. *Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne des Slavistes*, Vol. 27. No. 1, March 1985, pp. 31–48.
34. Motyl A.J. The Key to Kiev : Ukraine's Security Means Europe's Stability. *Foreign Affairs*, Vol. 88. No. 3, May/June 2009. pp. 106–120. Published by: Council on Foreign Relations.
35. Мотиль Олександр. Підсумки імперій : занепад, розпад і відродження = Imperial Ends: The Decay, Collapse, and Revival of Empires : монографія ; пер. з англ. Павла Грицака. Київ: Критика, 2009. 198 с, [1] с. : табл., мал.
36. Okoń Wincenty. Nowy Słownik pedagogiczny. *Wydanie czwarte uzupełnione i poprawione*. Warszawa : Wydawnictwo Akademickie «Zak», 2004. S. 108.
37. Sir Karl Raimund Popper. С.Н., F.B.A. 28 July 1902–1917 September 1994. Архівна копія від 17 листопада 2019 на Wayback Machine (англ.). *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society* 1997, vol. 43, pp. 367–409.

References:

1. Bohutskyi Yu.P. (2008). Osnovni dylemy lohiko-filosofskoi refleksii evoliutsii kultury ta ideia «ontolohii dotsilnosti». [U kn. : Bohutskyi Yu.P. Samoorhanizatsiia kultury : ontolohiia, dynamika, perspektyvy : monohrafiia]. Instytut kulturolohii AMU. Kyiv : Veselka. S. 26–44 : il. ; Bibliohr. : S. 185–197. [in Ukrainian].
2. Vasianovych Hr. (2015). Fenomenolohichna filosofia ta yii pedahohichnyi kontekst. *Osvita dlia suchasnosti = Edukacija dlia współczesności*: zb. nauk. pr. : u 2 t. / [Min-vo osvity i nauky Ukrainy, NAPN Ukrainy, NPU imeni M.P. Drahomanova, Komitet pedahohichnykh nauk Polskoi akademii nauk, Naukove tovarystvo «Polshcha-Ukraina», Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh NAPN Ukrainy, Asots. rektoriv ped. un-tiv Yevropy ; redkol. : V.H. Kremen (holova), V.P. Andrushchenko, N.H. Nychkalo F. Shlosek (zast. holovy) ; L. Lukianova, L. Makarenko, O. Padalka ta in. (chleny redkolehii)]. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova. T. 1. 662 s. ; S. 94–104. [in Ukrainian].
3. Vithenshtain Liudvih. (1995). Tractatus Logico-Philosophicus. *Filosofski doslidzhennia* / per. Yevhena Popovycha. Kyiv : Osnovy. 345 s. [in Ukrainian].
4. Haidegger M. (1998). Helderlin ta sutnist poezii. [Vozniak T. Teksty ta pereklady]. Kh. : Folio. S. 345–363. [in Ukrainian].
5. Haidegger Martyn. (2002). *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk* / V.I. Shynkaruk (hol. redkol.) ta in. Kyiv : Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy : Abrys. 742 s. [in Ukrainian].
6. Halushko K.Iu. (2004). Haidegger (Heidegger) Martin. *Entsyklopediia istorii Ukrainy* : u 10 t. / redkol.: V.A. Smolii (holova) ta in. ; Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. Kyiv : Naukova dumka. T. 2 : H–D. S. 18. 518 s. : il. [in Ukrainian].
7. Gorenko L.I. (2022). Stratehichni priorytety mystetskoi industrii u sferi prodiusuvannia XXI stolittia. *Intehratsiia nauky i osvity: rozvytok kulturnykh i kreatyvnykh industrii : zbirnyk naukovykh prats* / red. : A.M. Verhun ta in. Kyiv : KNUTD. S. 210–212. [in Ukrainian].
8. Husserl E. (1996). Kryza yevropeiskoho liudstva i filosofia. *Suchasna zarubizhna filosofia*. Techii ta napriamky. Kyiv : Vakler. S. 69–83. [in Ukrainian].
9. Huserl E. (2020). Idei chystoi fenomenolohii i fenomenolohichnoi filosofii : Knyha persha. [Zahalnyi vstup do chystoi fenomenolohii] : Huserl E. / per. z nim. i komentari V. Kebuladze. Kharkiv : Folio. 348 s. [in Ukrainian].
10. Kabryl K.V. (2010). Kompetentnist ta kompetensiia: suchasni pidkhody do sutnosti poniat. *Pedahohichna maisternist yak systema profesiynykh i mystetskykh kompetentnosti* : zb. materialiv VII pedahohichno-mystetskykh chytan pamiati prof. O.P. Rudnytskoi / za red. O.M. Otych. Chernivtsi : Zelena Bukovyna. S. 253–260. [in Ukrainian].
11. Kosharnyi S. (2002). Fenomenolohiia. *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk* / V.I. Shynkaruk (hol. redkol.) ta in. Kyiv : Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy : Abrys. S. 666. 742 s. [in Ukrainian].
12. Kuain Villard van Orman. (2002). *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk* / V.I. Shynkaruk (hol. redkol.) ta in. Kyiv : Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy : Abrys. 742 s. [in Ukrainian].
13. Leonov A.Iu. (2014). Filosofiiia svidomosti Devida Chalmersa. [Aktualni problemy dukhovnosti]. Kryvyi Rih. Vyp. 15. S. 216–237. [in Ukrainian].
14. Luhovy V.I. (2009). Tsinnisni kompetentnosti – nevidiemna skladova pidhotovky fakhivtsiv z vyshchoiu osvitoiu v umovakh yevrointehratsii. Kyiv : Vyscha osvita Ukrainy. Dodatok 4, T. 1 (13). C. 393–401. [in Ukrainian].
15. Mannheim Karl. (2008). Ideolohiia ta utopiia / per. z nim. Volodymyr Shved. Kyiv : Dukh i litera. 2008, 370 s. [in Ukrainian].
16. Masol L.M. (2007). Klasyfikatsiia kompetentnosti yak rezultatu zahalnoi mystetskoi osvity. *Teoretychni ta metodychni zasady neperervnoi mystetskoi osvity* : zb. materialiv nauково-metodolohichnoho seminaru. Chernivtsi : Vyd-vo «Zelena Bukovyna». S. 23–24. [in Ukrainian].
17. Nahel Ernest. (2002). *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk* / V.I. Shynkaruk (hol. redkol.) ta in. Kyiv : Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy : Abrys. S. 404. 742 s. [in Ukrainian].
18. Ovcharuk O.V. (2004). Rozvytok kompetentnisnoho pidkhodu : stratehichni oriientyry mizhnarodnoi spilnoty. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti : svitovy dosvid ta ukraïnski perspektyvy : [biblioteka z osvითnoi polityky] / pid zah. red. O.V. Ovcharuk. Kyiv : «K. I. S.». S. 6–15. [in Ukrainian].
19. Oleksiuk O.M. (2016). Dynamika typiv naukovoï ratsionalnosti v rozvytku mystetskoi pedahohiky. *Muzychne mystetstvo v osvitolohichnomu dyskursi : naukovyi zhurnal* / Kyiv. un-t imeni B. Hrinchenka; redkol. : Oleksiuk O.M. (nauk. red.), Khoruzha L.L. (zast. nauk. red.), Bondarenko L.A. (vidp. sekr.). Kyiv : Kyiv. un-t B. Hrinchenka. № 1. S. 3–8. [in Ukrainian].
20. Padalka H.M. (2007). Pedahohika mystetstva yak napriam naukovoho piznannia. Naukovyi chasopys *Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova* : zbirnyk naukovykh prats. Vyp. 4 (9). Kyiv : NPU. S. 7–11. Serii 14 : Teoriia i metodyka mystetskoi osvity. [in Ukrainian].
21. Polishchuk V.A. (2014). Prakseolohichnyi pidkhid yak innovatsiina osnova vdoskonalennia profesiinoi pidhotovky maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv. *Naukovyi visnyi Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Ceriia : «Pedahohika, sotsialna robota». Uzhhorod. Vypusk 32. S. 148–150. [in Ukrainian].
22. Prakseolohiia. (2002). *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk* / V.I. Shynkaruk (hol. redkol.) ta in. Kyiv : Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy : Abrys. S. 512. 742 s. [in Ukrainian].
23. Toftul M.H. (2014). Kholizm. *Suchasnyi slovnyk z etyky*. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU imeni I. Franka. S. 381–382. [in Ukrainian].
24. Kholizm (holizm). (2002). *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk* / V.I. Shynkaruk (hol. redkol.) ta in. Kyiv : Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy : Abrys. S. 700. 742 s. [in Ukrainian].
25. Shramko O.I. (2007). Mystetska osvita i dukhovne vidrodzhennia Ukrainy. Naukovyi visnyk *Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova*: zbirnyk naukovykh prats. Vyp. 4 (9). Kyiv : NPU. S.28–31. Serii 14 : Teoriia i metodyka mystetskoi osvity. [in Ukrainian].
26. Shcholokova O.P. (2007). Modernizatsiia fakhovoi mystetskoi osvity u konteksti suchasnykh humanistychnykh idei. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova* : zbirnyk naukovykh prats. Vyp. 4 (9). Kyiv : NPU. S. 11–15. Serii 14 : Teoriia i metodyka mystetskoi osvity. [in Ukrainian].

27. Chabanna M. (2011). Haidegger Martin. *Politychna entsyklopediia*. Redkol. : Yu. Levenets (holova), Yu. Shapoval (zast. holovy) ta in. Kyiv : Parlamentske vydavnytstvo. S. 124. [in Ukrainian].
28. Chalmers D. (2013). Lytsem do lytsia z problemoiu svidomosti. *Aktualni problemy dukhovnosti*. Kryvyi Rih. Vyp. 14. S. 121–152. (per. z anhl. A.Iu. Leonova za naukovoju redaktsiieu Ya.V. Shramka). [in Ukrainian].
29. Gorenko L.I. (2020). Innovative technologies of modern media education in the conditions of European integration : theory, methodology, practice // VII Mezhdunarodnaia nauchno-praktycheskaia konferentsiia «Dynamics of the development of world science» (18–20 marta 2020 hoda, Vankuver, Kanada) // Dynamics of the development of world science. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference. Perfect Publishing, Vancouver, Canada. pp. 67–75. [in English].
30. Kuhn T.S. (1961). The Function of Measurement in Modern Physical Science. *Isis* 52. pp. 161–193. [in English].
31. Kuhn T.S. (1963). The Function of Dogma in Scientific Research / A.C. Crombie (ed.), *Scientific Change* (Symposium on the History of Science, University of Oxford, July 9–15, 1961), New York & London : Basic Books & Heineman. pp. 347–369. [in English].
32. Motyl A.J. (2010). Can Ukraine Have A History ? Problems of Post-Communism. Vol. 57. Issue 3. pp. 55–61. [in English].
33. Motyl A.J. (1985). Viacheslav Lypynskyi and the Ideology and Politics of Ukrainian Monarchism. *Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne des Slavistes*, Vol. 27. No. 1, March. pp. 31–48. [in English].
34. Motyl A.J. (2009). The Key to Kiev : Ukraines Security Means Europes Stability. *Foreign Affairs*, Vol. 88. No. 3, May/June 2009. pp. 106–120. Published by: Council on Foreign Relations. [in English].
35. Motyl Oleksandr. (2009). Pidsumky imperii : zanepad, rozpad i vidrodzhennia = Imperial Ends: The Decay, Collapse, and Revival of Empires : monohrafiia ; per. z anhl. Pavla Hrytsaka. Kyiv: Krytyka. 198 s, [1] c. : tabl., mal. [in English].
36. Okoń Wincenty. (2004). Nowy Słownik pedagogiczny. Wydanie czwarte uzupełnione i poprawione. Warszawa : Wydawnictwo Akademickie «Zak». S. 108. [in Polish].
37. Sir Karl Raimund Popper. (1997). C.H., F.B.A. 28 July 1902–1917 September 1994. Arkhivna kopiia vid 17 lystopada 2019 na Wayback Machine (anhl.). *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society* 1997, vol. 43, pp. 367–409. [in English].